

Transcriptie interview de heer W.J. Blikman op 31 augustus 2017

I-1: Mijnheer Blikman, zou u iets kunnen vertellen over het gezin waar u in geboren bent, de samenstelling, iets over uw ouders?

G: Ja, ik ben geboren in Leiden [5 september 1925 Wouter Jan Blikman, zoon van Wouter Jan en Johanna Reijken, getrouwd 4-7-1923], moet ik dat ook effe vertellen?

I-1: Ja.

G: Aan de Oude Rijn in de Vestestraat ben ik geboren; een smal straatje, kleine huisjes, waar die mensen in woonden, had je overal, van die wolfabrieken had je van die kleine huisjes, had je aan de Langegracht. Overal van die wolfabrieken en de dekenfabrieken. In zo'n huisje ben ik geboren. Ik heb drie broers en drie zusjes, één zusje die heb ik nog gekregen toen ik in Indië zat. [en een doodgeboren kind, geb. 5-10-1924]

I-1: Een nakomertje?

G: Ja. Het was een hele gewone arbeidersbuurt, arm, zeg maar: een arme buurt. Kan ik ook even door naar school?

I-1: Ja, nou. U liet de vorige week de foto zien van uw vader als ijsman, dat deed hij voor de kost, dat was zijn beroep?

G: Ja, en die foto die heb ik hier staan.

I-1: Ja, ja, en even om mij een beeld te schetsen, komen uw grootouders ook uit Leiden?

G: Ja, mijn opa kwam oorspronkelijk uit Haarlem, ja, maar zolang ik ze ken, hebben ze hier gewoond [? Zowel Johannes Blikman, getrouwd met Johanna Holverda, als Jan Gerardus Reijken, gehuwd met Johanna van Egmond, was Leids]. Mag ik nog iets aanvullen?

I-1: Natuurlijk.

G: Het is zo, mijn opoe, mijn opa had een schoenmakerijtje, naast een heel klein snoepwinkeltje; in van die kleine snoepwinkeltjes kon je dan een toffeetje kopen of zo, voor een halfje. Het winkeltje van tante Naadje heette dat ene. En mijn opa die zat schoenen te maken, en een wispel [kwispel, kwispedoor] had ie naast hem staan, een wispel is een bak, die opa die pruimde en dan had ie sap en dat moest weg natuurlijk en dan precies in dat ding. Ja, ook zo leuk. En mijn opoe at dan vrijdags rijst en dan moesten we om de beurt, ik en mijn broertjes en mijn zusjes, die waren er toen nog niet, natuurlijk, ja, nee, nou die waren toen nog niet, want die scheelt maar iets met mijn zusje natuurlijk, en dan moesten we de rijstpan, die korst, zo'n bruine korst uitschrapen.

I-1: Was dat rijstebrij of droge rijst?

G: Nee, het was gekookte rijst, maar dat brandde aan natuurlijk, op die kachel, maar dan had je zo'n kacheltje en dat brandde aan en vrijdags dan stonden wij al klaar om die pan uit te schrapen.

I-1: En bent u de oudste van het gezin?

G: Nee, mevrouw, ik heb nog een broer, die is nou ook overleden, en ik heb nog twee broers onder mij, die hebben ook allebei in Indië gezeten, net als ik, ik als eerste, de een als tweede, en toen ik terugkwam, toen moest de derde nog weg en mijn moeder had angsten, angsten uitgestaan om ons en dan hoorde je in de stad of je las weer in de krant: die jongen is gesneuveld, want ik moet een dinsdag, mag dat effe tussen door? Nee, ik moet bij het onderwerp blijven.

I-1: Ja, we gaan het chronologisch doen.

G: Waar was ik ook alweer?

I-1: U was de tweede van het gezin?

G: Ja, en twee meisjes gestorven en een meisje was later gekomen.

I-1: Ja, en kunt u iets over uw jeugd vertellen?

G: Ja, die jeugd van ons die was zo dat bijvoorbeeld zondags en zaterdags, dan gingen we niet naar school natuurlijk, want tijdens die schooltijd deed je ook nog iets anders ook.

Daarna, maar daar kom ik direct wel op, dat is ook interessant, maar zondags ging mijn moeder bij Simon de Wit een zak pinda's halen. Dat was niet zo duur toentertijd, ja, het was wel veel geld, maar we kregen allemaal halve pinda's. Maar dan had je zo'n kozijn [dozijn?] duiten en dan gooiden we een paar pindaatjes op en dan gingen we gooien en de pinda's die erop vielen, als je gooide en je ving hem op, dan mocht je, die waren voor jou. Tollen hebben we ook gedaan.

I-1: Tollen ja.

G: Dan had je een taastol, een ronde, maar wij hadden daar in die Vestestraat een garage en daar stonden auto's, maar als die auto's eruit waren, en dan stond die deur open, en dan had je een mooie gladde vloer en dan ging je slaan met die zweep. Maar ja, je moest wel een goed dingetje hebben, en dan hadden we veters en dan vroegen we mijn opa: "Opa, heb je nog ouwe veters leggen?", weet je wel, die knikten zo lekker om die tol. Hoe oud was ik toen, misschien een jaar of tien?

I-1: Dat moet in de dertiger jaren zijn, want u bent van 1925, dus van 1935 daarvoor nog, ja. Maar heeft u al die tijd in de Vestestraat gewoond?

G: Nee, ik heb, we zijn ook gaan zwerven later, naar de stad, want het was zo, als mijn vader ergens een huis leeg zag staan, er stonden heel veel huizen te huur en dan gingen we weer verhuizen. Huurde die een bakfiets met het beetje meubeltjes dat we hadden op die bakfiets en je schaamde je wel een beetje. Hij op die bakfiets en wij er achteraan. Op diverse adressen heb ik gewoond in de stad.

I-1: Maar altijd wel in de stad, niet eromheen?

G: Nee, altijd in de stad, de Singel, het Schoolstraatje, daar woonde mijn opoe, daar hebben we ook vlakbij gewoond, op de Singel. Spoortje heette dat, toen liep er nog een treintje in Leiden, tot aan de Zijlpoort, zeg maar.

I-2: Mag ik u even vragen, wat deed uw vader eigenlijk in de winter, was hij dan ook ijscoman?

G: Nee, dan was hij zonder werk, maar dan moesten ze gaan werken in de DUW.

I-2: De DUW? [Dienst Uitvoering Werken, werkverschaffing]

G: Dat is een arbeidsbeweging voor de werklozen. De hele Leidse Hout, hebben ze mij wijs gemaakt, die is gegraven door werkloze arbeiders; en wat hij in de winter ook moest doen, moesten ze sneeuwruimen en moesten ze de bakkers helpen met die bakkerswagens. Duwen en met al die bruggetjes in de stad, allemaal hobbels, en dan kregen ze een paar van die werklozen mee, en die moesten trekken met een touw en zo werd het brood toch ook bezorgd bij de mensen.

I-1: Ja, en uw schooltijd. Op welke school hebt u gezeten en hebt u altijd op dezelfde school gezeten?

G: Ik heb op de Zuidsingelschool gezeten. Dat was een beneden- en een bovenschool. Boven was meester Berkenbos [J. Berkenbosch, Hoofd eener school, wonend Lammenschansweg 72] en onder mijnheer Neet, die had een kaal hoofd en het was vlakbij de Haven. Weet U de Haven?

I-1: Ja.

G: En bij de Zuidsingel, bij dat pleintje zagezegd. Er ligt een brug, die draaiden ze vroeger open, nu niet meer natuurlijk, en uit school gingen we daar spelen. Gingen we toereloen,

en aan een lantaarnpaal en hadden we een touw en dan gooiden we dat touw om die ding van die lantaarnpaal en dan kon je zo draaien en dan weer terug. Toereleeren heette dat. Dat spelletje, dan moest je mekaar raken, mekaar zien te raken, en wie hem geraakt had, moest bij die paal gaan staan. Dat heb ik zo'n beetje gedaan.

I-1: En de school waar u op zat, was dat een openbare school?

G: Een openbare lagere school. En kan ik vertellen dat ik daar ook op gezeten heb. En wat weet ik nog meer van die school? We kregen daar ook eten op school, kindervoeding. En dat hield in dat als je vader werkloos was, dan viel je onder de hele armen, en dat gebeurde bij mijn vader natuurlijk nog wel eens een keer. Dan moest je om twaalf uur op school eten, in de gymzaal, maar we zaten ook met jongens, en dat heb me wel getroffen vaak, en die vader had werk en we zaten in dezelfde klas, maar die keken toch op ons neer. Wij liepen er een beetje als schooiertjes bij, we hadden goed van de kindervoeding [en –kleding], dat was een kort broekje, een manchester broekje, maar ik had geen inktlap, dat hadden wij niet, maar die andere kinderen hadden dat wel. Die konden een inktlap voor de kinderen kopen in de stad, die veegden de pen aan die inktlap af, maar wij veegden dat aan onze broek af. Maar mijn moeder had daar een hekel aan, want ja, dan zaten er allemaal van die strepen inkt op. En dan kregen we een ruiten bloesje, ja, ik heb nou ook een ruiten bloesje, maar die zijn een beetje anders [hartelijk gelach]. Het profiel was allemaal hetzelfde, het drukwerk misschien iets anders. De meisjes hadden een jurkje en ook lange kousen, maar de jongens kregen ook lange kousen en daar had ik een hekel aan, die wou ik niet aan.

I-1: In het voorgesprek zei u: dat waren zwarte kousen?

G: Ja, zwarte kousen tot hier [wijst]. Maar mijn moeder was handig met breien en dan knipte ze dat bovendeele er af en dan bree ze een boordje erop en dan herkenden die kinderen je ook, dat je bij die armen behoorde natuurlijk. Die keken daar ook op neer, want die hadden kniekousen.

I-1: En op die school konden de leerlingen dus zien of je tot de armen behoorde?

G: Ja, ze konden zien of je tot de armen behoorde en je werd er op aangekeken en je werd uitgemaakt voor vlooiënpij, want als je een vlooiënpij in je nek had, toen in die tijd had je ook wegluis¹ tegen het plafond. In die huizen had je ook dat je eerst die dingen op moest gaan zoeken. Ik heb wel meegemaakt dat we met kamfer naar bed gingen, werd er kamfer gestrooid in je bed, in die strozak, want een gewoon bed had je niet, maar een strozak, en dan werd er kamferpoeder in gestrooid en dan stonk je op school ook heel erg naar kamfer, dus ze konden je er zo uithalen.

I-1: Niet zo handig, denk ik dan.

G: Ze keken wel op ons neer. Dat heb ik toch ergens gevoeld, want ik ben een keer met voetbalschoenen, voetbalschoenen naar school gestuurd door mijn vader. O ja, we hadden ook klompen, we kregen om de drie maanden klompen en dan met voetballen schopte je wel eens zo'n klomp uit en op straat sprong dan meestal de kap eraf. Maar daar wist mijn vader wel weer wat op en ook om het slijten tegen te gaan en ging je van dat ouwe zeemleer kopen bij een winkeltje, dat had je daar ergens in de stad. Dat waren drijfriemen op motoren. En dan met die ouwe riemen timmerde je van die kleine spijkertjes. Teks noemden we die kleine spijkertjes, onder je schoenen. En dan hadden we zagezagd, dan was het net of je er een hakje onder had.

I-1: Teks, heette dat dan teks?

¹ Omdat het voor mij een onverstaanbaar woord was, heb ik mijnheer Blikman opgebeld. Hij zei dat het wegluis [weegluis, wandluis] heette.

G: Ja, teks, die spijkertjes. Mijn vader had ook teks, maar die had dan een mondvul van die kleine spijkertjes in zijn mond, en dan gooide hij er iedere keer een op zijn hand, die hamer.

I-1: En had u op school ook vrienden?

G: Ja, ik had ook vriendjes. Er is nog een vriendje van me op die school omgekomen, want die vrachtwagen die het eten bracht in van die gamellen en die reed een keer achteruit, en dat jong stond er achter. Dat heb ik ook meegemaakt en die zijn we met z'n allen gaan begraven op Rhijnhof, als schoolkinderen.

I-1: Werd je toen ook door de school opgevangen of werd er verder geen aandacht aan besteed?

G: Dat kan ik me niet goed meer herinneren, maar ik denk niet dat er veel aandacht aan besteed is. En die werksters stonden het eten op te scheppen en dan had je griesmeel met krenten. Nou, als je de helft van dat schaaltje op had, dan ging je bijna over je nek en dan nam ik een schaaltje dat leeg was en dat zette ik op op mijn schaaltje, maar dan moest je niet te hard drukken want dan kwam het eruit. En die werksters hadden dat in de gaten.

[I-1 en I-2 lachen hartelijk]

G: En dan kon je weer naar buiten.

I-1: Maar behalve dat dat klasseverschil zo duidelijk was en dat u dat een naar gevoel gaf, hebt u leuke herinneringen aan uw schooltijd?

G: Ja, ja, ja, we speelden op het plein enzo. We vermaakten ons wel natuurlijk. En we gingen naar het badhuis, van school naar het badhuis in de Kooi.

I-1: In de Kooi?

G: In de Kooi, ja, en dan moest je in bad. En later ben ik ook naar het badhuis gegaan, maar dan ging ik in de Van der Werfstraat, maar daar moest je vijf, tien cent betalen; dan gingen we vrijdags. Maar daarvoor werden we vrijdags in een grote teil gewassen en we hadden geen warm water en mijn moeder maakte dat dan op de kachel en dan werden we in een teil gewassen, een voor een.

I-1: In het zelfde water?

G: En dan werden we ook verschoond vrijdags, een keer in de week verschoond.

I-1: Ja, ja.

G: Dat kon allemaal niet anders. Daar heb ik nooit geen bezwaar tegen gehad. Je wist niet beter; je groeide daar in op. Maar verschillen vielen wel op natuurlijk. Ook die kindervoeding. Wij liepen getekend. En dat vond ik niet leuk.

I-1: Nee, dat kan ik me voorstellen. En u heeft tot uw 14e jaar op school gezeten?

G: Tot mijn twaalfde jaar op de lagere school en dan moest je gaan werken, maar dan mag je nog niet werken en toen moest ik naar het vervolgonderwijs op de Oude Vest en dat was bij, hoe heet het ook al weer? Ja, schouwburg en daarnaast was die school, maar die school was daar eigenlijk op de achtergrond, door een poortje moesten we er in. En dat was dan om de laatste twee jaar vol te maken. Daar vandaan ben ik ook nog naar de Tekenschool geweest. Want ik wilde ook tekenen. Ik heb ook heel veel tekeningetjes gemaakt. Heb ik die u laten zien?

I-1: Ja, ja.

G: Ja, op school wilde ook graag tekenen. Op zaterdagochtend, dan mochten we een uurtje vrij tekenen en dat was gewoon een strijd onder elkaar, wie het mooiste tekende.

I-1: En u vertelde in het voorgesprek ook over de avondtekenschool.

G: Ja, daar heb ik ook gezeten. Dat was na die school en dan gingen we lopen door de stad heen en dan kwamen we terecht in de Paul Krugerstraat, dat is bij de Morspoort, en daar zat

ik lekker te tekenen en dan gingen we 's avonds weer naar huis en dan liep je te zingen, met z'n tweeën of z'n drieën.

I-1: Volgens mij bestaat dat schoolgebouw nog, want een tijdlang heb ik gekleid, en dat was een soort schoolgebouw, van K & O was dat.

G: En dan moest je daar achterom lopen en daar zat de ingang. En ik zat bij mijnheer Bloemink, dat was zo'n hardstikke lieve man, die heeft ook een boek geschreven, 'Alleen op de wereld'. Ja, mijnheer Bloemink [F.H.N. Bloemink, Hoofd eener school, wonend De Meij van Streefkerkstraat 21].

I-1: Dat boek heette ook 'Alleen op de wereld'? [een bewerking van het gelijknamige boek van Hector Malot]

G: Ja, ik dacht het wel. Een hele aardige man was dat.

I-1: En van uw twaalfde tot uw veertiende heeft u op die school gezeten?

G: En toen was ik van school af en toen zei mijn vader: "Op Voorschoten, bij de Koninklijke Nederlandse Zilverfabriek", dat moet ik er nog effe bij zeggen, zei die, "daar ken je zilversmid worden." Toen moest ik alleen naar Voorschoten, lopen, kwam ik daar, zeiden ze: "Ja, ja, ja, nou ja, kom dan maar werken", zeiden ze, maar ik had al gauw in de gaten dat ik daar slavenwerk deed. Dat klinkt gek als je veertien jaar bent, maar ik kwam daar in een polijsterij terecht en daar werkte je met schijven, vet, en dan had je een drijfriem en een as, langs de zolder, die werd aangedreven door een motor, nee, met de drijfriemen, en daar stond je allemaal achter. Ik heb naast vrouwen gestaan, als kind. Ik heb een fotootje, zal ik dat laten zien?

I-1: Ja.

G: Kun je zien hoe het eruit ziet en dan moesten we deksels polijsten, maar als je 's maandags begon, moet je eerst met vodden, want het was in de oorlog dat ik er zat, moest je met lappen om je nek. Die kwamen van de wasserij af, die stukken goed om je nek, en ik moest zelf een papieren muts maken, net een koekebakker, moest je vouwen van een stuk papier en op je hoofd zetten en zo stonden we te polijsten. Maar als ik thuis kwam 's avonds, was ik toch nog rood tot op mijn ondergoed. Het kwam overal doorheen, het was verschrikkelijk, er stond een doodskop op. Op dat vet, Parijs rood. Een dodenkop was het. En dat heb ik staan doen, als kind zijnde.

I-1: U bent daar in 1939 komen werken?

G: Ja, toen was ik veertien jaar.

I-1: Ja, precies en toen de oorlog uitbrak, werkte u daar ook nog?

G: Ja, toen werkte ik daar ook nog, ja, want ik heb er drie jaar gewerkt. De oorlog was net uitgebroken. Want ik was vijftien toen de oorlog uitbrak, dus ik heb die Duitsers ook nog meegemaakt, nou, en dat was een slavenbedrijf daar.

I-1: Was de leiding van dat bedrijf al Duits vóór de oorlog?

G: Nee, voor de oorlog waren het Rijksduitsers en toen in de oorlog kwam het ware karakter van die lui naar voren, want toen een tijdje later liepen ze met hakenkruizen en met Duitse uniformen aan. Elke leider van een bepaalde afdeling. Had je Walter, die ken ik dan nog wel. Het was iemand, dan ging ineens die deur dicht, en dan stond je daar te werken en dan hoorde je die deur dichtklappen en dan keek je op en dan stond mijnheer zo, te kijken of je wel werkte. En ik ben gaan denken en ik ben ouder geworden natuurlijk en ik ben het met Indonesië aan het vergelijken: wij waren ook slaaf daar, wij hadden ook slavenwerk. Want wat is het nou als je veertien jaar bent en je staat mannenwerk te doen. Slavenwerk.

I-1: Er wordt ook niet goed op de arbeidsomstandigheden gelet, maar hebt u daar wel een opleiding gehad tot zilversmid?

G: Nee, dat is jammer. Ik ben wel zilversmid geworden, maar dat hebben ze me weer afgenomen toen ik naar Indië moest, moest ik naar Indië, en toen was ik al halfwas en toen heb ik in de oorlog gewerkt.

I-1: U heeft het van die mensen geleerd in die zilverfabriek dat u een halfwas bent geworden?

G: Nee, ik was daar polijster. Mijn vader had er geen verstand van en die dacht dat ik zilversmid zou worden. Ik heb wel een zoon die dood is, die heb er wel gezeten, die is later ook goudsmid geworden en graveur, maar die is met 53 jaar gestorven. Ik heb nog naar tekeningen van hem zitten kijken. En dan kan je niet begrijpen dat ie dat getekend heb, en dat kan je niet begrijpen als je dat ziet. Vanmiddag heb ik dat nog gezien, oh, als je dat ziet. Maar ik heb wel een beetje gepield, het zat er bij mij waarschijnlijk ook in, want je had afvalstukkies van die vorken, die vorken werden geperst, dat hoorde je ook de hele dag, en van die afvalstukkies ging ik slangeringetjes maken, thuis. In een bankschroef zo, afvalstukkies, (onverstaanbaar woord) en een dekkie aan, zo.

I-1: Dus dat hebt u zichzelf, zeg maar aangeleerd?

G: Dat heb ik me zelf aangeleerd. En het speldje later. Toen zat ik op een voetbalvereniging, want ik mocht voetballen van mijn moeder, maar dat kostte wel 85 cent en mijn shirtje, broekje en dinges en dat werd met vijf cent per week betaald bij een winkel op de Middelweg, maar ik heb gevoetbald.

[Enige verwarring wie wat zeggen of vragen gaat.]

I-1: U hebt bij de zilverfabriek gewerkt tijdens de Tweede Wereldoorlog. Heeft u daar altijd gewerkt?

G: Nee, want ik ben na drie jaar daar weggegaan. En toen kwam ik thuis bij mijn moeder, en toen zei ik: "Moeder, ik ga niet meer naar de zilverfabriek." Ten eerste begon ik me te ergeren aan die hakenkruizen, want dat zag je heel duidelijk, en ik heb ook daar al gemerkt dat ze oudere mensen eruit wipten en ons achter die machines zetten. Dat deden ze daar ook. Koninklijke Nederlandse Zilverfabriek, ik heb steeds die uitdrukking nog. Want dat werd geduld in Nederland, ik heb de W.A. zien lopen, marcheren. Nou, als er tuig was, dan was dat het. Ik heb die NSB'ers zien marcheren in de Breestraat als kind, maar toen de oorlog uitbrak kwam het ware resultaat van die lui naar voren. Trokken ze ons de speldjes van de jas, uniespeldje, uniespeldje. (onverstaanbaar zinnetje). Ik bedoel maar, ik heb wel ontdekt dat het daar...

En weet u hoeveel ik verdiende? Negen cent per uur. En dan moest ik ook nog een tramkaartje kopen. En ik ging met de tram van de Langebrug [??]. Ik ben een keer in de Delft stad gestapt, maar die reed toen niet meer, zo'n dikke laag sneeuw, en toen zijn we gaan lopen van de fabriek naar de Korevaarstraat en daar woonde ik vlakbij. Ja, in de Vestestraat woonde ik toen ook nog en dan kwam ik in de Korevaarstraat en dan zei ik tegen mijn vriendje, dat is een jongen, ja, die ga ik nou ook weer herdenken, die is ook in Indië geweest, maar daarna is die gestorven en ik zei tegen mijn vriendje: "Joh, wat heb jij nou?" Want ik kijk naar hem. We hadden geen petje en niks op en we hadden dunne kleding, slecht gekleed waren we natuurlijk, en die had een kort broekje aan en een dun shirtje en ik zei: "Joh, je hebt een heel dik oor", en dan kijkt hij naar mij – ik heb het kortgeleden nog opgehaald, na jaren - en hij zei: "jij hebt het ook, jij hebt ook een dik oor". Maar dat komt zo, we hadden op de wind gelopen, maar die meisjes die er werkten, die vormden het voedsel en dergelijke. Ook enkele vrouwen die stonden ook achter die motoren te polijsten, maar die meisjes hadden hoofddoekjes om en die hebben precies goed gelopen, maar wij liepen met het oor op de wind, tot de Korevaarstraat. Moest je de andere dag naar een dokter

weer, kreeg je een soort zalf voor je oor en een verband eromheen en dan moest je buiten sneeuw gaan ruimen bij de fabriek als kind zijnde. Ja, hoe is het mogelijk? Dat heeft wel indruk op mij gemaakt natuurlijk, want ja, ik ben ook een ventje, ik. . . ik. . . ik hou van doorzetten, daar ben ik ook in Indië goed door terechtgekomen vaak, doorzetten, doorzetten, doorzetten. Ik ben drie keer gevallen met mijn brommer, de ene keer mijn heup beschadigd, een andere keer lag die in de tuin hier, nee, met mijn hoofd en het is allemaal weer overgegaan, maar ik genees nogal gauw, dus dat was niet erg. Na tien dagen was ik . . .

I-1: Was u weer de oude? Toen wilde u niet meer werken voor de Zilverfabriek?

G: Toen ben ik terechtgekomen, ja, dat zit allemaal in het vervolg, nu moet ik even goed denken, ja, stilte, nu moet ik even goed nadenken. . . Ik kwam van Voorschoten af, ik kwam bij mijn moeder thuis en zegt ze: "Waarom ga je daar weg?" Ik zei: "Ik ga niet meer werken daar, in die vieze troep. Dan ben ik er over zes jaar, ben ik er niet meer." "Ja maar", zei ze: "Wat ga je dan verdienen?" Inmiddels had ik na drie jaar zeven en een halve gulden, als jongen van 16 jaar, zo in die buurt. Ik zei: "Ik ga niet meer werken daar". "En wat ga je dan verdienen?" "Nou", zei ik, "twee broodjes minder dan, maar daar ga ik niet meer werken en ook niet meer bij die Moffen". Want toen was in die tussentijd de oorlog afgelopen. En toen ben ik gaan werken, ja, effe denken hoor. Ik heb bij Brinks gewerkt, dat is een bekende goudsmid in Leiden, en daarvoor heb ik gewerkt. Ja, bij die Brinks ben ik gaan werken, ja, er zat een jongen en die zat daar ook te werken en die kwam ook van de zilverfabriek af. Die zat bij die Brinks te werken. En die kon hem en die woonde daar vlakbij die fabriek in een klein sloppie. En hij zei: "Joh, kom bij ons werken". En toen kwam ik bij Brinks te werken. En dat was in de oorlog, zat ik dubbeltjes te maken van de koningin, en lepeltjes, en noem maar op, en ringetjes en armbanden en die baas van mij zat een SS-speldje te maken [lacht]; je ken dat niet rijmen natuurlijk. Hij had een SS-speldje, want een broer van die jongen, die Fijnenbuik, die zat bij de SS en die kwam daar dat speldje halen, want zijn broer die werkte daar bij die Brinks. In zijn uniform, in zijn SS-uniform, het was een grote kerel. Hoe ken dat nou, he?

I-1: Heette dat bedrijf Brinks of Brinks?

G: Brinks, ja, Brinks, maar het was wel een goeie vakman, maar het is me altijd bijgebleven dat ik zat te graveren en te zagen [lacht hartelijk], maar je ken het niet rijmen. Maar ik weet al die dingen nog. En dan kwam er controle, van die Duitsers, die controleerden die goudsmiden, maar als wij een dingetje, als er meer dan drie keer gebeld werd (onverstaanbaar zinnetje). Zaten we op de Mare te werken, op de hoek van de Oude Vest. Aan de ene kant was een café en aan de andere kant een tweedehands dingetje, zo'n beetje. En daarnaast stond een huisje, dat staat er nog, en dan zaten wij op de bovenverdieping. Beneden was een kelder, een ruimte, en wij zaten daarboven te werken. En op een gegeven moment werden er pakjes bij die Brinks neergezet, in die kelder, daar kregen wij niks van, en de emmers vet, wat denk dat wij dejen? Dan nam je hem mee naar boven, want die jongen was altijd weg ook, en dan ging je naar die zolder en dan namen we dat handeltje mee en dan maakten we dat vet warm, zaten we dat vet zo af te schrappen en dan op een sneetje brood, maar daar heb je het weer, daar werden die kisten gewoon in de linies gebracht. Maar daar hebben we wel eens een appeltje van gepakt.

I-1: Dat begrijp ik. U had het in het voorgesprek ook erover dat u op zoek ging naar voedsel in de Tweede Wereldoorlog?

G: Ja.

I-1: Waar bent u toen naartoe gegaan?

G: Nou, de Geuzenweerd?² Maar daarvoor was ik ook al bezig hoor, maar dat was eigenlijk met de hongerwinter ben ik gaan wandelen met een handwagen en ik had een jongetje bij me en ik kwam terecht in. . . inne. . nou, daar heb je het weer, dan haper ik eventjes. . . Het was een post van de Duitse politie en die hield iedere man, ongeacht of die zijn vrouw en kinderen bij zich had, die moest mee met die Duitser en dan vroegen ze wat je ging doen. Nee, er zit nog iets tussen bij mij. Bij Brinks. Ik moest de Arbeidsdienst ook in en dat is, dat was een beweging, die was op Duitse leest geschoeid en dat waren allemaal NSB'ers die daar ons drilden, en lieten liggen op grind, hardlopen, neervallen en dan was het: "Heren, opstaan, lopen, mars", allemaal Nederlanders, maar mijn vader had gezegd: "Teken alsjeblieft niks", want ze waren ons aan het hersenspoelen en ik heb nou ook goed begrepen wat dat betekent ook, en klaarstomen voor het Duitse leger. Als je maar tekende, kwam je gelijk in, hoe heet het, in het Oostfront. Dus dat heb ik niet gedaan. En toen ben ik uit die Arbeidsdienst terechtgekomen en toen ben ik toch weer aan het werk gekomen, weer bij een goudsmid. Toen moest ik eerst werken op Waddinxveen. Dat was een tabaksfabriek en die hadden ze omgeschoold tot een montagehal en toen moesten wij op stellingen stutsen maken van aluminium en dat was voor de V2 en de V1. En die schoten ze af uit Leiden vandaan, of de buurt van Leiden, op Engeland. Daar moesten wij werken, die dingen pas maken. Maar toen brak de Dolle Dinsdag uit, toen ben ik niet meer gegaan, dus toen ben ik ondergedoken geweest.

I-1: In Leiden ergens ondergedoken?

G: Nou, ondergedoken, ik ben gewoon weer gaan werken, ook bij een goudsmid weer. De oorlog was inmiddels afgelopen, o ja, de oorlog was afgelopen, en ben ik toch weer gaan werken, zat ik in de Breestraat te werken bij een man die had vroeger een kralenwinkeltje in de Groenesteeg. Hij had totaal geen verstand van goud en zilver, maar dat had ik nou wel bij Brinks opgedaan, want ik kon lekker werken ook eigenlijk. En ik vond het een prachtig vak, echt. Daar heb ik mijn leven lang naar verlangd. Maar goed, toen kwam ik terecht bij, bij de Arbeidsdienst heb ik gezeten, daar uit, op Waddinxveen. Ja, dat klopt, en toen van Waddinxveen ben ik niet meer gegaan, want toen brak de Dolle Dinsdag uit en toen hingen op de Hooigracht alle vlaggen op stok en toen op een gegeven moment kwamen de Duitsers weer en hoe heetten die kleine ventjes ook al weer, die overlooptjes, liepen allemaal met die Nederlandse geweren. Die bewaakten ook die fabriek, op, waar ik zei, waar ik werkte, die waakten daar, allemaal Nederlanders en die waren allemaal bij die Duitsers in dienst, en die liepen ook allemaal weg. Die zag ik allemaal vluchten, en die Duitsers ook en 's avonds kommen die Duitsers weer terug. Begonnen ze te schieten op de Hooigracht en toen hebben ze gewoon die dingen, hoe heet het, die vlaggen als het ware uit de lucht geschoten. Maar ik heb ook meegemaakt, heb ik dat allemaal al verteld dat de oorlog uitbrak en ik ben nou een beetje te ver in mijn verhaal.

I-1: Maar het kan nog wel even terug in het verhaal. Als u dat wilt vertellen, gaat uw gang.

G: Ja, want die oorlog brak uit, enne, toen woonde ik op de Oude Rijn [nr. 178?], op een bovenhuis, en wij kijken naar de Kaasmarkt, en dan zag je zo die Duitsers met die Nederlandse vliegtuigen, en maar schieten. Ik heb heel wat Duitse vliegtuigen daar naar beneden zien gaan, en daar ben ik later naar gaan kijken op Valkenburg en daar hebben wij de oorlog meegemaakt.

I-1: Op de Oude Rijn?

² Ook dit heb ik geprobeerd na te gaan bij mijnheer Blikman, maar hij kon het zich niet meer herinneren.

G: Ja, en toen hadden die moffen gebombardeerd, het Spoortje, toen kwam mijn opoe daarvandaan, en die kwam op de Oude Rijn bij ons. En toen hebben we een kermisbed gemaakt en toen sliepen we allemaal bij elkaar in die hele grote kamer op de grond. En mijn vader, die had een accordeon en die kon een beetje accordeon spelen, en dan ging die zitten spelen, midden in de nacht, terwijl er buiten geschoten werd. En toen werd mijn opoe zo kwaad, zegt ze: "Die vent is gek, die is gek, die is gek, die gaat accordeon zitten spelen". Ja, en we hadden ook wel lol, ondanks de narigheid.

I-1: En kan het niet zo zijn dat hij denkt: als ik accordeon ga spelen, dan hoor ik buiten dat schieten niet?

G: Kan ook zo zijn, want hij zat lekker te spelen. En door die moffen ben ik ook achterna gezeten en beschoten, een keer in de Oude Herengracht. Want ik stal ook aardappelen met de bootjes, met de peurbakken, echte peurbakken, een bootje van mijn vader zijn vriendje. Kan ik dat ook effe vertellen? Dat is ook iets interessants, zo iets moois. Wij gingen met dat bootje weg, varen de Lage Rijndijk in en daar op de hoek had je een houtzaag [houthandel Van Hoeken, Overrijn], aan de overkant, die zaagde hout en alles, maar daar meerden de schepen die aankwamen, die meerden daar aan en dan werden ze later verhaald, maar ze legden ook al eens bij, hoe heet ie, die winkel, ze verkochten stofzuigers op de Lage Rijndijk, bekende winkel.

I-2: Van Berge Henegouwen?

G: Nee, die andere.

I-1: Swaak?

G: Nee, die ken ik wel, maar daar had je een stoppie [stoepie, walstoep?]. Maar dan lag er zo'n schuit, maar daar hadden we de dag daarvoor, ik en mijn vriendje, al aardappelen uit gehaald, en in die hoek naar achter geschoven. En ja, ik was zo, als er dan weer een beetje aardappelen in dat bakkie zaten, dan ging ik weer naar huis, dan hadden we weer wat te eten. Want mijn zusjes, die gingen lopen naar Voorhout, en die gingen sneetjes brood vragen, want op het laatst als ze acht sneetjes brood hadden, hadden we allemaal een boterham. Meer was er niet te halen. Mijn zusjes hadden klompen aan, maar wij gingen verder natuurlijk. En toen kijk ik naar die roef, want het is zo'n schip dat daar is [wijst naar een foto aan de muur], want dat is het schip van mijn vrouw zijn vader. Die hebben die moffen afgenomen en gewoon meegenomen, op de kant gezet bij de watertoren, en ze hebben het schip meegenomen. Die twee ouwe mensen die voeren nog op het schip, die zijn in een ark gekomen, een hele ouwe ark. Ben ik ook nog in geweest en daar vandaan moest ik toen naar Indië. Want ik heb haar leren kennen bij de bevrijding, bij de bevrijdingsfeesten.

I-1: Bij de bevrijdingsfeesten hebt u haar leren kennen?

G: Ik was nog effetjes bij dat stelen, en kijken we. Staan daar twee mannen, die staan op die boot, op die roef, bij het (onverstaanbaar woord) waar ze in wonen, en die deur die was dicht, maar die mensen waren brutaal. Die dachten dat er nog wat te halen was, en die waren daarheen gekomen en die stonden daar bij die roef, en dan aanwijzen bij zo'n schip natuurlijk. En we lagen halverwege bij dat schip met dat bootje en die mannen riepen: "Kom jongens, kom", en wij dat bootje losgegooid, en wij trokken dat bootje langs die schuit, naar die roef en ik pak zo een zak rogge, nee, het was tarwe en ik pak het op en ze pakken het op met z'n tweeën en ze gooien het zo naar beneden en ik moest dat opvangen met dat bootje. Ik dacht dat dat bootje bleef zinken, en wij roeien, roeien, roeien, roeien, maar ik ben eerlijk. Als je wat met z'n allen doet, moet je met z'n allen delen. Die jongen die ik bij me had, die wou maar hebben, hebben, hebben, hebben. Ik heb hem later nog in Indië ontmoet. Enne toen zei die: "We hebben wel lekkere tarwe en die man ook", en ik zeg: "Kom, meelopen".

En wij roeien naar de Uiterstegracht, dat was de eerste gracht die we tegenkwamen natuurlijk en ik woonde aan die kant en hij woonde in de Vestestraat, en ik aan de Oude Rijn, maar hij was in de verbeelding dat die twee mannen met hem deelden, alles, maar ik zei nee, maar we hadden emmers bij ons, en hebben we die emmers vol gedaan en het zo verdeeld. Precies in viereën. De een net zoveel als de ander. Dat beviel hem helemaal niet. Want ik heb hem in Indië meegemaakt, had hij zo'n stapel geld en ik ging naar mijn broer toe, die zat te wachten tot ik hem zou zien; die was naar Indië gekomen, die broer na mij. Dat komt er nou effe tussen, en dat wordt moeilijker voor jullie dan?

En dan kom ik thuis en ik zeg: "Nou moeder, kijk es", maar ja, hadden ze koffiemolentjes en dat soort dingetjes, ik heb er hier nog eentje zo, tussen de benen en dan moest je iedere keer het schuifje opendoen, beetje tarwe erin, en malen, om de beurten. Dus dan zaten we een halve ochtend te malen, en dan ging dat in water, maar hoe dat verder ging weet ik niet, en dan hout in een ton, daar heb ik ook verder voor gezorgd, hoor.

I-1: En waar haalde u dat hout vandaan?

G: Ik heb een heel groot reclamebord omgezaagd een keer. Bij de Pelikaanstraat; dat was van hier tot aan dat plantenbak [wijst de grootte aan], was zo breed dat ding en die was van allemaal balken opgebouwd en op de hoek van de Pelikaanstraat, want daar hadden huizen gestaan, maar die waren toen al gesloopt (onverstaanbare zin) Toen hebben wij daar iedere keer zitten zagen daar. Hij aan die dikke paal en ik aan die andere. Het waren allemaal palen aan elkaar, zo maakten ze een bord vroeger. En daar plakten ze van die dingen op, reclames enzo. En toen op een gegeven moment hadden we in de gaten dat ie bijna door was en ik zei: "Nou gaat het gebeuren", en toen ging het en het was hele mist. Je zag zowat niemand op straat en koud, en ja hoor, het laatste stukkie doorgezaagd en daar klappt dat ding zo de Pelikaanstraat in. Een klap! En hoe wij dat ding de Oude Rijn op gekregen hebben, dat weet ik niet, helemaal naar Van Zijl, die fietsenmaker die daar zit, bij dat grote huis, nou zit Minerva er in, die studenten. Maar wij hadden het huis voor ons alleen met z'n zevenen. Hebben wij aan stukken geslagen en een hoop mensen kwamen een stukkie pakken, weet je wel, en wij schoven alles in die grote gang.

I-1: Kon u even voort.

G: Ja, konden we even vooruit. Maar ik heb ook wel een dikke boom omgezaagd, aan de Beestenmarkt, zo'n boom [wijst aan] hebben we omgezaagd en die heb ik toen de bakkers? ? ingeschoven daar. En in stukken gezaagd. Ik ben . . toen ben. . ik ben over de IJssel gegaan, hadden ze zand gestrooid, die Duitsers, moesten we die wagens trekken door dat zand, dat mulle zand, en dat deden we dan met een heleboel mensen. Er waren nog meer mensen met wagens. Mekaar helpen, al die touwen eromheen, trekken en zo door dat zand heen. Naar beneden, dus het duurde wel een paar uur dat wij over die IJssel heen waren. En daar kon je ook gauw een boterham krijgen van de mensen. En ik was weggegaan, dat heb ik nog niet verteld, ik had een pannetje met bruine bonen bij me, die had mijn moeder gekookt. Was een broodje van vier ons, daar heb ik het mee gedaan, zijn we in tien dagen gelopen naar Dedemsvaart, daar waren we uiteindelijk. Maar voor die tijd heb ik wat brood gevraagd aan die mensen en dat kreeg je ook, hoor, want ik had mijn verhaaltje goed klaar, en dat heb ik opgeslagen in een koffertje, maar dat hebben ze later weer van mij weggestolen toen ik terug moest. Jonge, jonge. Maar, ik heb daar ook geslapen bij een vrouw, een gezin, met kindertjes, die heb ik nog wat geld gegeven, ik had nog wat geld over, en dan mocht ik slapen daar en ik ben nog bij de koeien geslapen, en toen weer terug, maar onderweg ben ik aangehouden door de Grüne Polizei, nou, en heb ik geluk gehad, want ik had ook op dinges gewerkt. Hoe heet het nou?

I-1: De Arbeitseinsatz?

G: Nee, op die fabriek waar ze die dingen maakten, ja, Waddinxveen. Daar had ik een Ausweis van. Ja, ik had niet genoeg gegeven aan Nijmegen in dat kamp en toen kwamen we met drie uit dat arbeidskamp, ja, dat komt er nu even tussen, en toen werden we opzij gezet in de zaal en dan zei die hopman, hij zei: jongens, we waren met vijftig man die er lagen in dit kamp, een barak of twaalf, en dan stonden we daar met een man of dertig, en dan zei hij: "Zie je die jongens staan daar? Dat zijn geen Nederlanders". Hoe die man dat durfde te zeggen, en hoe die het kon zeggen. Hij zei: "Want ze hebben niet genoeg gegeven voor Nijmegen, want dat is gebombardeerd door die Engelsen, toen". En hij zei: "En als jullie straks naar huis gaan, ga je regelrecht naar Duitsland", maar dat heeft z'n [onverstaanbaar woord] ook niet gezien, en toen kwam ik uiteindelijk..., waar was ik nou?

I-1: Dat u was aangehouden door de Grüne Polizei.

G: Ja, maar ik had van die fabriek een groot ding, een Ausweis, en ik heb er nog een fotootje van leggen, ik had er meerdere, want ik had er een van die fabriek natuurlijk, van die Landwacht, want nu kom ik op de naam van die soldaatjes, die ventjes die voor die Moffen en die. . . effe denken hoor. Waar zat ik nou?

I-1: Nou, dat u door de Grüne Polizei . . .

G: En was ik aangehouden door die Duitser, dus ik had dat ding en dat vriendje van mij, een andere jongen, niet die inhaal, maar die was kleiner dan ik, maar ik werd er uit gepakt, ik was zeventien jaar, zeg maar, door die Duitser. Hij zei: "Waar ga je heen?" Ik zei: "Fressen halen." Hij zei: "Ja, ach so". Ik heb een Ausweis, stond een grote W op, dat was geheim voor de Wehrmacht, en hij kijkt en hij zegt: "Van de Wehrmacht." En ik zeg: "Ik arbeit voor de Wehrmacht." Ik zei maar wat, natuurlijk. Hij snapte niet waar ik werkte natuurlijk, maar hij zag die W en hij dacht dat het een Ausweis was, stond een datum ook op, en hij zei: "Doorfahren [onverstaanbaar]", en ik zei: "Loop jij nou maar door, ik kom er achteraan".

Maar ja, ik had angst, ik was nog niet aan het lopen toe natuurlijk, ik heb hard gelopen achter hem aan. En toen moest ik nog over de IJssel heen en toen weer terug en toen dompte die wagen, twee keer die wagen gedompt. We hadden een zak of vier aardappelen, en lag ik languit bij Waddinxveen, maar ja een hefbrug is zo steil en dan breekt die boot. Die boot die was al stuk [onverstaanbaar zinnetje], steunen op de grond, breekt die boot, neem ik zo een duik, en ik leg zo helemaal naar beneden. Mijn knie kapot, vooral mijn vinger was kapot, bloedde als een rund. Daar daar ben ik mee naar de politie gegaan en dat pannetje aardappelen waar ik van sprak, daar heb ik ook plezier van gehad. Want leeg was het dat pannetje bruine bonen, dan ging ik iedere keer bij die mensen toen ik eenmaal in Oudenhoeve zat, had ik aardappelen. Thuis had ik ook aardappelen, aardappelen schillen, want dat had ik thuis geleerd. Want ik schilde een hele emmer aardappelen voordat ik naar de Zilverfabriek ging, of een halve emmer, om de beurt, ja, we zijn wel opgevoed, hoor. De zolder dweilen en alles. Deden we allemaal.

Maar ja, wat was er nou verder? Ja, daar had ik veel plezier van, van dat pannetje, en dan op het laatst nog een beetje zout op die aardappelen. Ik weet het allemaal nog zo goed, soms moet ik effe denken. Ik moet heel rustig praten, want dat heb ik me voorgenomen, hoor.

I-1: En toen werd het bevrijding en daar heeft u uw vrouw leren kennen, bij de bevrijding?

G: Ja, er waren feesten, dat was een heel leuk iets, dat zal ik vertellen. Er waren feesten overal in de stad, maar mijn schoonmoeder was nogal, ja, wat moet ik zeggen? Een strenge vrouw. Dat meisje, die was bij haar moeder, ik zal een fotootje laten zien, dan zie je ze lopen ook nog [zoekt naar foto: als ik hem maar wel kan vinden, ik had hem klaargelegd] en ik zag dat meisje daar lopen en ik liep daar op de Breestraat bij het Stadhuis, en ik zei: "Joh, dat

meisje”, dat liep aan de overkant en we keken mekaar aan, want dat zei ze later ook nog: “Ik keek juist naar jou, jij was zo lekker bruin in je gezicht en die ander was zo bleek”. En ik had nog een beetje golvend haar en toen zei ik tegen die jongen, Karel, want het was een vriendje van me hoor, echt, en ik zei: “Joh, ik ga achter dat meisje aan, want die loopt te zoeken”. Toen reed ze de Breestraat af en toen ging ze zo het Noordeinde ging ze in en liep ze vast daar bij de Zeevaartschool en toen kwam ze weer terug. Toen kwam ze terug. Ik was weggekropen. Kwam ze terug, en toen ging ze naar het Kort Rapenburg bij de [De] Gijselaarsbank. Komt ze weer eraan en toen ging ze door, naar de Blauwpoortsbrug over en de Morsstraat in, en daar liep ze ook vast, want bij die kazerne, bij die poort. Want ze wist wel dat ze naar de stad moest, maar niet precies, want ze kwam van dat schip af en ze was bij d’r ouders aan boord, een tijdje, maar ze zou met meisjes gaan, maar ze moest dweilen voor haar moeder, in die ark. Ze moest schoonmaken, maar die meisjes wachtten daar niet op, dus die waren weggegaan, dus ze liep te zoeken. En ik had het goed hoor, want ik zag ze kijken, weet je wel, overal, en toen kwam ze terug en dan heb je daar dat hotel, nee zo’n restaurant op de hoek van de Morsstraat, daar is een restaurant, aan de andere kant zit iets anders, en daar sprak ik haar aan. Ik zei: “Neem me niet kwalijk”, zei ik, “maar ik heb het idee dat je loopt te zoeken”. Ze gaf geen draad, ze gaf en het was nog maar een kind ook, ze was zestien jaar, en ik was zeventien, maar ik bleef praten en ze moest uiteindelijk, toen moest ik een plas doen, maar dan heb je daar bij de ouwe Morssingel stond een urinoir, stond daar, een huisje. Ik zei: “Ik moet even wateren”, zei ik tegen haar. En daar heeft ze me later nog over aangesproken. Ze zei: “Wat zei je dat netjes”. [Gelach] Zat ik bij mijn vader op de fiets en dan zei die: “Joh, je moet er even af, want ik moet even wateren.” Enne, ik zei dat gewoon tegen haar. En toen gingen we een beetje praten. Ze zei: “Ik moet naar het veld daar, daar is een beetje feest, het Schuttersveld”, en ik zei: “Dan zal ik je daar even heenbrengen”. Toen ben ik in het gras gaan zitten daar en toen kwam ze een beetje los. Ze zei: “Ik kom van een schip af, en dat schip ligt bij de kettingfabriek, bij die watertoren”. En dan moesten ze ‘s avonds die brug terugdraaien voor die kinderen van die ark, en toen ‘s avonds heb ik haar teruggebracht. En toen stond er een jongen te wachten en dat was haar broertje, ja. En zo is het gekomen. Mijn vriendje was ik kwijt, ja, ik kon er niks aan doen. En toen kon ik haar een jaar en toen kreeg ik een briefje dat ik in dienst moest.

I-1: En dat was dienstplicht, u moest echt de dienst in?

G: Dienstplicht; wij waren dienstplichtigen. We hadden geen zakgeld ook, ja, een gulden per dag hadden we. Heb ik dertig maanden daar gezeten. Terwijl die militairen die er nou heengaan, drie maanden op missie. Als je terugkomt, word je onthaald met het hele gezin. “Ja”, zei ik, “maar vinden jullie dat dan eerlijk tegenover ons?” Wij zijn afgezet bij mijn moeder voor de deur, ik werd afgezet daar, en weg ging die vrachtwagen en daar stond ik. [28 maart 1949] En moest ik later mijn spullen inleveren, toen was ik wat kwijtgeraakt in Indië, een naaizakje, waar garen enzo in zit, en ik meen een paar handschoenen, die moest ik nog betalen, echt waar. Nu ben ik ook overal de dupe van door dat. Ik heb, mag ik dat zeggen?

I-1: Ja, zegt u het maar, want we gaan daarna naar het begin van Nederlands-Indië.

G: Ja, is een hoop werk voor u.

I-1: Ja, maar gaat uw gang.

G: Nou, het is zo: ik ben naar Indië gestuurd. Ik heb er tweeëneenhalf jaar gezeten. Ik ben teruggekomen. Mijn baas zei: “Ik heb geen werk meer voor je”, maar bij die baas, die goudsmid, waar ik zei dat ik werkte, die had voor mij twee jongetjes aangenomen, in een winkel op de Breestraat, hij wist nog niet eens wat zilver is, die man. Maar hij was wel zo

handig, want dat heb ik van die graveur later gehoord, want die werkte op Voorschoten waar ik ook gewerkt heb. Ans Meube heette ze en die woonde op de Maredijk, een vrouw van een jaar of veertig. Die zat op kantoor bij de Zilfa, bij de Zilverfabriek, en die is bij hem gaan werken toen ik naar Indië ging. Maar toen ik uit Indië kwam, dat vertelde ze mij, dat hij gewoon de prijzen, die ouwe goudsmid, die had hij ook zitten, van Schouten, ja, Schouten heette die man, hij woonde op het Plantsoen, die werkte met zijn zoontje daar. Ging hij die prijzen doorschrappen en hoger maken, terwijl die man naar zijn kennis, met het materiaal, die maakte die prijzen daarvoor, en een farizeër was het. En die liet mij staan. Hij zei: "Ik heb geen werk meer voor je". En toen stond ik op straat. Maar Herman Wigbold, een verslaggever, die maakte bekend dat wij waren moordenaars en we waren te lui om te werken, terwijl ik al met mijn veertiende jaar, zoals ik u vertelde, op Voorschoten werkte. Slavenarbeid verrichtte.

I-1: Maar u had geen toezegging voordat u naar Nederlands-Indië ging, dat u weer terug kon komen in de baan?

G: Ja, dat ging niet op schrift, dat was een paniekerig rommeltje. Militairen, met schepen vol werden ze naar dingetjes gestuurd, naar Indië gestuurd. Ik heb twee schepen waar ik op gezeten heb. Heb ik op de foto ergens. [Begint te zoeken]

I-1: Anders loopt het door elkaar. Want toen kreeg u de brief voor de dienstplicht.

G: Ja, ik moet naar u luisteren.

I-1: Nee, wij luisteren naar u.

G: Nee, zo ging dat en toen stond ik gewoon op straat, maar nou zit ik tegen mijn Indiëprobleem aan natuurlijk, dan moet ik er nou niet over praten, denk ik.

I-1: We gaan nu wel met Nederlands-Indië beginnen. Toen werd u opgeroepen dat u daar naartoe moest, en heeft u toen nog iets van een opleiding gehad voordat u daar naartoe ging?

G: Ja, ik werd opgeroepen en ik moest naar Assen, de Willem Johan [Johan Willem] Frisokazerne. Heb ik een opleiding gekregen van drie maanden en daar ging nog negen dagen inschepingsverlof van af. Want ik ben te laat opgeroepen, want ik had eerder in dienst. Want die jongens waar ik bij kwam, die zijn 2 mei opgekomen, maar mij hebben ze opgeroepen de 27e mei. Dus ik zat later met die opleiding. We werden vervoerd in open wagons, want treinen waren er nog niet. Ben ik daar ingeënt, zo'n pokkeninenting, nou, dat doet erg zeer, en daar was ik erg ziek van. Lag ik in die wagon, hebben ze me toegedekt met een soort gascap, dat is een soort regenjas, die jongens, zo koud had ik het in die open wagon, en toen we in Assen waren, heb ik die opleiding gehad. Ik zat bij een werkpeloton, ken ik nog een fotootje laten zien, dat is een kleine lage tank. Ik zat vol met blauwe plekken van het stoten; moest je achter opstappen en dan stootte je weer tegen het ijzer, maar goed, daar vandaan zijn we dan naar Indië toegegaan. Met een kist peren zaten we in de trein. Had je die coupeetjes nog zo en met die kist peren zijn we gaan gooien, naar buiten, ja, waren niet te eten.

I-1: Waren er nog meer mensen uit Leiden die met u in dezelfde lichte zaten?

G: Ja, een jongen, dat was toevallig een zwager van een broer van mij. Maar die leeft nou niet meer. Zat bij mij ook in het peloton.

I-1: En met welk schip bent u naar Nederlands-Indië gegaan?

G: Met de Willem Ruys. Dat was een vrachtschip, ja, de Willem Ruys. En zaten we met 2400 man op, en toen we een paar dagen voeren, waren we net in de Middellandse Zee, de Golf van Biskaye. Daar werd je allemaal in elkaar geschud in die boot, want daar staat een golfslag, die komt van alle kanten. Dus dat schip dat lag te slaan als ik weet niet wat. Niet

best dat schip, dat was een gewast schip en gewassen schepen, die doen het niet goed in zee, allemaal van die nagels, maar ze werken niet. Maar ja, wij sliepen daar in die ruimen, maar die jongens werden ook wel eens zeeziek. Ik ben geen moment zeeziek geweest, maar een hoop jongens wel, en overgeven, sommigen haalden de reling niet, dus het was een lucht in dat schip, maar toen waren we pas drie dagen onderweg. Ben ik op het dek gaan leggen, met een heel stel jongens. En hadden ze een dekbedje meegenomen, [onverstaanbaar woord] of een strozak, weet ik veel, zijn we op het dek gaan leggen.

I-1: Ja, want hoe lang duurde die overtocht?

G: 23 dagen. We gingen van de Middellandse Zee, het Suezkanaal, Rode Zee, Indische Oceaan, Rode Zee, en zo naar Padang. En daar mochten we even van die boot af.

I-1: Bent u vanuit Rotterdam vertrokken of uit Amsterdam?

G: Amsterdam.

I-1: En in Padang mocht u er even uit, maar dat was niet uw eindbestemming?

G: Nee, de andere dag, toen gingen we nog even door naar [Tandjoeng] Priok en daar zijn we dan gedeporteerd [gedebarkeerd]. En dan kwamen er vrachtwagens, open vrachtwagens, we zaten in Indië natuurlijk, en dan kwam zo die warmte je tegemoet. En ik kwam in een heel groot lager terecht en dan moesten we dan uit de wagen, naar een dump ergens, moesten we de fancarriers [brenicarriers?] ergens halen en die moeten we klaarmaken, helemaal nakijken en die tekst eraf halen, en we waren allemaal broekies nog. We waren nog geen militairen nog, ook niet, en dat acclimatiseren, heel kort, twee weken, en toen gingen we naar die kerrirevall[?]. Ik met mijn sectie, met vier carriers, drie keer drie en een commando in die wagen gingen we al de rimboe in. Heb ik ook een fotootje van.

I-1: En u bent al die tijd in Djakarta gebleven, in de buurt van Djakarta?

G: Nee, we zijn doorgegaan, eerst Depok hebben we gezeten, even gezeten, dat ligt vlakbij Batavia, en daarvandaan gingen we naar de buitenposten. Chioersjer? en Kadipaten. Waren allemaal posten van die Nederlanders. We zaten bijvoorbeeld met duizend man op een stuk net zo breed als Nederland, zeg maar, en met allemaal postjes en daar heb ik altijd op een buitenpost gezeten. En toen mochten we een keer naar de bioscoop en toen reed ik op een mijn en we lagen allemaal bij elkaar met een stel jongens in die auto midden in de nacht, in het donker, en dan moest je uitstappen. En er was een sergeant bij: niet uitstappen, maar eerst uitkijken of er nog meer gaten gegraven zijn. Ze hadden ons gewoon weg zien gaan en toen moest de helft van die jongens moest gaan lopen, naar hun bivak of een rubberonderneming, en ik liep helemaal achteraan, want toen ben ik teruggegaan.

I-1: En toen bent u gewond geraakt? Of bent u er gelukkig met de schrik vanaf gekomen?

G: Ik ben helemaal niet gewond geraakt, maar ik heb wel de dood in de ogen gekeken. Ook met die mijn. Een keer met een handgranaat; wilden ze gooien. Zaten we allemaal op die posten daar en met een vuursteen zie ik een vonk slaan en ik had naast mij een jongen van de tweede divisie. Want ze hebben ik weet niet hoe gauw al die jongens maar naar Indië gedouwd, die waren er ook niet voor opgeleid, die hadden geen vuurdoop gehad; ik had nog een vuurdoop gehad, een vuurdoop bij mijn demarcatie toen ik daar zat. Er zit een vrij stuk land tussen, en aan de andere kant daar zaten die lui en wij kregen de volle laag vuur. Maar ja. En ik zeg tegen die sergeant: "Wat moeten we doen?" Hij zegt: "Ben je bedonderd?" Ik zeg: "Een riedeltje eroverheen?" "Nee", zegt hij: "Gericht vuur". Want die lui die liepen in de sawah en ik heb ze wel eens op zien wippen. Maar dan moesten we ons verdomme ons eigen toch verdedigen? Want hele patrouilles, jongens, van vijf, zes man zijn er gewoon afgeslacht. Dat weet niemand en hier weten ze ook niet van. Bij ons ging een patrouille van 21 man, die ging weg en die kwamen met 18 man terug. Dan vonden wij alleen de

bloedsporen van de mensen naar de kali. En er was een jongen bij, die was al gewond geraakt, in die carrier, kreeg die die hete benzine over zijn lichaam heen, is die in het hospitaal geweest, enigste zoon was tie, dat raakte mij het meeste. Later komt ie weer terug, bij dat peloton van ons. Wij zaten over die carriers steeds verdeeld; als ze in het nauw zaten ergens, moesten wij als versterking met die bandcarriers erheen. Maar toen had ik gewoon wacht, dus ik, en op die posten hadden we ook wacht 's nachts, om de beurten natuurlijk, dat is billijk, enne, waar was ik nou?

I-1: Over die jongen die met benzine was overgoten.

G: En die jongen komt weer terug, we hadden vijf secties, ik zat bij de tweede sectie, hij komt weer bij zijn sectie terug. Ze sturen hem rustig weer de rimboe in. En daar moesten ze hem achterlaten, bij die drie man.

I-1: [Onverstaanbaar]

G: [? ? ?] en ze stopten hem in die hut en de andere dag zijn we erheen gegaan. Ik heb dat bloed niet gezien, maar dat heb die andere jongen weer gezien, die van de infanterie, die daar bij die jongen hoorde, en dan vonden ze de bloedsporen naar de kali. Maar ze hebben een hoop geleerd van de Jappen, die lui, want het waren vrijheidsstrijders, maar, nou ga ik wat zeggen: "Kan u voorstellen dat een Nederlandse jongen zoals ik in staat was om iemand zijn ogen uit te steken? En zijn oren af te snijden?"

I-1: Denk het niet? Ja?

G: En bij die jongen werd het wel gedaan. Dat deden die gasten. Dat deden ze gewoon, en de geslachtsdelen afsnijden, hadden ze bij ons ook een keer gedaan bij een jongen. Die zat gevangen bij die lui. Maar we hebben ze te grazen genomen, later, ja, dat moet je wel doen, en dat heb ik allemaal meegemaakt. Ken u begrijpen hoe ik me voel als ik zie hoe ik behandeld ben hier? Ik heb geen pensioen op kennen bouwen, maar ik heb een klein pensioentje, ben ik blij mee, maar dat doet mij de das om. Want daar word ik voor gepakt, daar word ik voor gepakt. Ik heb drie uurtjes hulp, voor mezelf, voor mijn huisje, moet ik in de tijd van drie keer indiceren, zit ik tegen de vijftig gulden, zat ik aan. Toen moest de burgemeester het doen, had ik 19 euro 40, moest ik betalen daarvoor. Dat is niet zoveel, maar als je alleen je AOW hebt...

I-1: Ja, dan is het wel veel.

G: [onverstaanbaar, laat foto's zien]. Maar weet u wat ik gedaan heb? Ik heb geschoten, maar ik had hem wel te pakken, want die handgranaat is op zijn lichaam ontploft. Dat moet je dan toch doen, maar dan ben je toch geen moordenaar als je je eigen verdedigt? Ik heb er vaak aan gedacht, aan die woorden van die man. Hij weet niet eens wat er aan de hand was in Indië, en wat voor vijand het was. Want ik zal u vertellen, want ik heb gelezen ergens, dat toen die overdracht er was, in die periode hebben die zogenaamde vrijheidsstrijders nog honderden jongens afgemaakt. Nederlandse jongens, maar dat verzwijgen ze hier hoor. Dat maken ze niet bekend. Maar die zijn daar afgemaakt, nog terwijl hier de overeenkomst al was gesloten. Zoveel lui waren dat en die hadden toen de ruimte. Want ze hadden al de overwinning in de zak, maar over heel Indië, ik weet niet hoeveel gasten er waren, en daar moesten wij tegen vechten, nou, dat is mijn vinding dan zagezegd.

I-1: Een doorzetter.

G: Ja, zei de dokter ook: "Je bent een klein mannetje, maar je bent sterk van inhoud, je lichaam". Van buiten zien ze niks, maar van binnen ben ik zagezegd sterk, [onverstaanbaar] U bent nog niet verward, mevrouw?

I-1: Ik niet hoor, maar ik wil het nog wel even afmaken, want na tweeëneenhalf jaar bent u afgekeurd in Nederlands-Indië vanwege uw maag, toch?

G: Ja, ik had last van mijn maag, ik kreeg allemaal dingetjes om op te eten, en toen kwam ik voor een commissie en toen zeiden ze: "Nou, we zullen je wel naar huis sturen", en toen heb ik thuis geen last meer gehad van mijn maag.

I-1: Nou, gelukkig, en u bent op de Grote Beer, dat was een hospitaalschip, daar bent u op teruggekomen?

G: Ja, en dat hebt u ook al gezien, dat schip? [Wijst naar een foto]

En dan zit ik daar. Ik begrijp dat niet, want die jongen waar ik het nou over had, daar zit ik nog steeds aan te denken. Want dat snap ik niet. Ik zit daar met twee broers, daar in Indië; ik ben dan eerder teruggekomen, ik was toch tweeëneenhalf jaar weg. Mijn andere broer, die heb ik in geen drieëneenhalf jaar gezien, die tweede broer, en mijn laatste broertje, die heb nog in Bandoeng gezeten. Daar schoten ze nog zijn sergeant dood, terwijl die overdracht er al aankwam. En dat heb die jongen gezien, dat broertje van mij. Maar ik denk aan die jongen hè. Mijn moeder had drie jongens, die zijn allemaal geweest. Zijn moeder had maar één kind, waarom is dat kind dan de dupe?

I-1: Ik denk dat dat het lot is, want iedereen heeft een bepaald lot, en dan is het je tijd nog niet, of wat het is, weet ik niet, maar...

G: Er zijn zoveel jongens gesneuveld in Indië, echt waar hoor. In zijn geheel zijn er, een deel ervan is afgemaakt, ik moet het zeggen, want ik weet het, 5200 jongens. Hebben ze voor de leeuwen gegooid daar, want ik vind het een misdaad van de overheid hier die dat besluit genomen hebben, want ze wisten allang dat Indië terug ging hoor. Want we hadden al besprekingen en Soekarno die heb hier gestudeerd en die andere kopstukken hebben ook hier allemaal gestudeerd en die zijn [onverstaanbaar woord] geworden, maar dat land is van ons en daar moeten zij uit. Want die vrijheidsstrijders konden je bloed wel drinken. Echt waar, echt waar, die waren er op uit en ze spaarden niemand.

I-1: En toen kwam u terug in Nederland en toen was, denk ik, uw familie en uw vriendin waren wel heel blij dat u terugkwam?

G: Ja, maar mijn vriendinnetje, daar heb ik ook weer iets mee. Die is niet zo opgevangen als dat ik had verwacht van mijn ouders. En daar had ik in Indië ook last van, want bepaalde dingen hoor je dan, he. Ook dat Indië, dat is ook een mooi puntje. We hadden postblaadjes. Op een gegeven moment, we zaten nog niet eens zo lang in Indië, werden die postblaadjes gehalveerd, terwijl, dat was de band, want die jongen, die zogenaamde vriend, die vroeg aan mij of ik meeging naar de hoeren die er zaten. En die er zaten zijn allemaal Jappen, want de Jappen stuurden gewoon geslachtszieke soldaten de kampen [kampongs?] in, want een Jap die vroeg niet, die nam alleen. Dat heb ik gezien, die gingen gewoon de kampen in. En later, jaren later kon je dat zien ook, want de Jappen hebben er toch een hele tijd gezeten, want de mensen waren ziek, van de geslachtsziekten. Of er liep er eentje met een been, groene bladeren eromheen, maar de vrouwen waren gewoon geslachtsziek. En dat was ook de vijand van die militairen, mijn collega's allemaal. Want heel veel jongens zijn toch voor de bijl gegaan. Maar ik had me voorgenomen: als ik misga, dan bel ik mijn meisje, of ik schrijf ze, dat ik niet meer voor haar er ben. Dat ik haar niet meer waard ben.

I-1: Maar dat is niet gebeurd, gelukkig?

G: Nee, dat is niet gebeurd. [Lacht]

I-1: Maar toen u terugkwam, want u zei net dat ze niet zo goed was opgevangen?

G: Nou, toen was ik thuis en dan staat er thuis een glaasje bier, maar ik zat op hete kolen, want zij woonde bij haar werkgever, bij De Meyere, dat is een rechter, en die vrouw dat is weer iemand van een boekschrijver [J. Huizinga], maar dat zijn zulke mensen. Die heeft mij nog een beetje opgevangen toen ik uit Indië kwam. Daar ben ik heengegaan en ik bel aan en

ze zegt: “Ha, Wout, ben je weer terug?” “Ja, ik ben weer terug.” En mijn meisje zat op haar kamertje te wachten. Dus ik ging naar haar toe. Dus ik ben gewoon weggegaan. Mijn moeder zei: “Waar ga jij naartoe? Dat kan je niet maken”. “Maar ik ga”. Ik zei: “Wat denk je nou? Ik ben tweeneenhalf jaar weggeweest, tweeneenhalf jaar verlangen naar je meisje”. Ik verlang nou al naar der als ik haar een week niet zie. Echt waar. Maar ik ben er toch heengegaan.

I-1: En bent u toen vrij snel met haar getrouwd?

G: Nou, na een goed jaar, anderhalf jaar [juni 1950], en toen kreeg ik een zoontje, daarna zijn er nog twee zoontjes geboren. Toen ik op de Oude Rijn werkte, toen had ik twee zoontjes en ik ben gaan zwerven, want ik had het ook niet meer naar mijn zin. Het werk, ik heb heel zwaar werk gedaan, dat was helemaal niet geschikt voor mij, ik heb het toch gedaan [onverstaanbaar woord], nou, hij had me daar moeten zien ploeteren in Indië, in de bagger, in het water. Of je had water, of je had bagger. Maar, toen was ik bij de gasfabriek, ja, zwaar werk, maar ik heb tegen mijn meisje gezegd: “Jij gaat niet meer werken”, en dat vond ze fijn dat ik dat zei. Weet u waarom? Ze werkte bij een mevrouw, die had een theelepeltje, pakt ze zo dat theelepeltje op. Zegt ze: “Jeltje”, ze kwam oorspronkelijk uit Friesland. “Heb jij van de suiker gesnoept?” Dat vroeg die mevrouw aan der. Aan een meisje van zestien jaar, zeventien jaar, zeg maar. En ze had nog iets, ze werkte en toen is ze daar weggegaan, want ze kon het niet uithouden bij die mensen. En toen zat ze weer bij iemand, en die had vijf kleinkinderen; in de hal ging ze met de vinger door de kast heen, maar die kinderen waren aan het springen geweest, allemaal stof op dingen, ging ze er met haar vinger overheen. En toen was er weer een andere mevrouw, in de Wasstraat toen, want ik weet het nog wel precies waar ze toen werkte, en die zei, die kreeg iemand bij der, die moest bij een kennis van haar bakken, kindje moest er geboren worden. Toen moest die vrouw in het huis bij mijn meisje slapen, maar ze hadden wel een logeerkamer, en toen zei ze: “Jeltje”, zei ze, “dan moet jij maar in de logeerkamer slapen, dan kan mijnheer hier slapen”. “Maar”, zei ze, “dat doe ik niet, want foto’s staan hier en de brieven van mijn vriend leggen hier, en alles en die kamer is van mij”. En toen vroeg ze gewoon: “Kan die mevrouw dan niet voor dat ene nachie in die logeerkamer slapen?” Kreeg ze een klap in der gezicht en dat hoorde toevallig die man, maar die heb der tot de orde geroepen, zulk soort dingen, en dan was er nog weer een ander en die had weer wat anders.

I-1: Dus ze heeft een heleboel nare dingen meegemaakt?

G: Toen heb ik gezegd: “Ik ga werken, en jij blijft lekker voor je kindjes zorgen. Daar heb je je handjes vol aan”.

I-1: Want u hebt bij totaal twee zonen gekregen?

G: Drie.

I-1: Ja, drie.

G: Ja, drie, een is overleden. Die goudsmid.

I-1: Ja, dat vertelde u. Is hij door een overval om het leven gekomen?

G: Wie?

I-1: Uw zoon.

G: Die gestorven is?

I-1: Ja.

G: Nee, die jongen kon ook zijn draai niet vinden. Hij kon geen contact met meisjes maken, was ie twintig, eenentwintig jaar. Ik ben wel eens een keer met hem meegegaan. Had hij een heel leuk meisje gezien. Hij zei: “Pa, ik durf ze niet aan te spreken”. Dat heb je ook, zo kan je ook zijn. Ik stapte er wel op af, een brutaaltje, ik praatte tegen de meisjes, maar ik trof het

toevallig goed. Maar die jongen, neen, en toen is hij nog bestolen voor 5720 euro. Daar heeft ie nog niet eens een halfie van teruggehad, door een drugsverslaafde, die zijn huisje was binnengegaan. Ja, erg.

Ik heb van de week nog de brief in mijn handen gehad, hij had drie keer negenhonderd gulden opgenomen en een paar keer vierhonderd gulden. Hij heb alles eraf gehaald. En later heeft 'ie acht weken in de gevangenis gezeten. Daarvoor kon ik hem ook al. Ik wou gewoon met mijn brommer achter op hem inrijden. Als ik deze vrouw niet had gehad, hè, waar ik voor moet zorgen, dan had ik het gedaan. Had ik mijn brommer boven op hem gereden. Want hij heeft mijn zoon gewoon vermoord eigenlijk.

I-1: Triest hoor.

G: Die jongen is gestorven door die kerel.

I-1: Ja. Heeft u uw hele leven verder bij de Gasfabriek gewerkt in Leiden?

G: Nee, nee, na zes jaar ben ik daar weggegaan. Want ik had wel in de gaten, ik zat in het steenkolengas, die fabriek draaide nog. Dan krijg je koolmonoxide, en er is niets slechter dan koolmonoxide en dat merk je niet. Als je dat binnenhaalt, dat merk je niet, er zit geen reuk ook aan. Toen moest ik gaten boren, gaten in dikke leidingen in de grond, en moest ik verbindingen maken. Ik stond gebukt, toen moet ik een corset aan voor mijn rug, voor het tillen enzo. En er zaten nog stalen baleinen in, in die dijk[?] Maar ik heb er niet over geklaagd, ik ben gewoon doorgedaan. Ik ben alleen daar niet gebleven. Ik ben toen naar Dordrecht gegaan, maar daar kom je er niet in als buitenstaander in Dordrecht, daar kom je niet in.

I-1: Om te werken niet?

G: He?

I-1: Om te werken en te wonen niet?

G: Ja, vooral om te wonen. Ja, om te werken ook niet hoor. Je ken met die mensen niet omgaan. Dus daar zat ik. Toen ben ik weer snel teruggemoeten, kon ik al mijn verhuiskosten terugbetalen. Heb ik ook gedaan, maar ik ben nog even blijven werken, maar ik ben weggegaan. Nee, toen ben ik weer ergens anders gegaan. Annakliniek, kennen jullie die? Annakliniek? Nou, dat is helemaal een beweging daar. Daar leefden ze nog dertig jaar terug. Echt waar. Er waren van die streken, nou, nou, nou. [Lacht hartelijk] Dus daar heb ik het nog viereneenhalf jaar uitgehouden, en toen ben ik de loodgieterij ingegaan. Dat lag me nog het meeste van alles. Buiten het gas. Maar mijn zoon was een goeie goudsmid. Wat zijn ogen zagen, maakten zijn handen. Zo was ik niet hoor, ik kon dat niet. Maar hij kon mooie ringen maken, met stenen zetten, op maat maken allemaal, stenen in allemaal vakken.

Aquamarijnstenen.

I-1: En kon u nou wel met mensen praten over wat u had meegemaakt in Nederlands-Indië of hebt u er altijd over gezwegen?

G: Met gewone mensen ken je niet praten, hè. Dat moet je niet doen, want die snappen dat niet. Die vinden het vreselijk, maar die snappen dat niet. Want ik zat wel eens met een man te praten bij het vissen, en die zei: "Jullie hebben daar toch wel ook vermoord, daar in Indië?" Ik zei: "Ben jij er geweest?" "Nee", zei die. "Nou, waar praat je dan over? Weet je waar jullie dat allemaal van hebben, van de televisie hoor, want je krijgt iedere keer claims op die televisie, en bekend gemaakt, want kortgeleden zei die minister Koenders, want die is, ja, die is van de beweging, ja".

I-1: Partij van de Arbeid.

G: Ja, die stond te praten in Batavia op de televisie, met een stel van die gasten. Netjes opgedoft, die hebben nou weer teneur, want die zijn nou de baas, en minister Koenders

[onverstaanbaar woord], ze waren gewoon bezettertje geweest, zo zien hun dat, maar ik denk dat ie over die dingen gepraat heb. Want die claims die worden nou ingewisseld. De KNIL, dat is een werktuig in Nederlandse handen, de KNIL, en daar waren ook beesten bij, hoor, bij de KNIL, want die schroomden ook niet om iemand af te maken. Maar die hebben allemaal, zeshonderd man, die hebben gevangen gezeten bij de Jap, die hebben daar gevangen gezeten, en die kregen allemaal 25.000 euro op hun rekening, maar ik heb tweeneenhalf jaar gevangen gezeten in Indië, want ik noem het gevangen dat we gezeten hebben. We zijn gewoon bannelingen geweest. Verbanningen, want ze hebben ons tegen onze wil naar Indië gestuurd. En ik vind het een hele vieze streek die ze geleverd hebben. Het pleit niet voor de Nederlandse visie, want dat is een hele slechte bladzijde, hoor, in de geschiedenis van Nederland. Maar ze praten er zo min mogelijk over. Die burgemeester, wat denk je dan dat ie aan het doen is? Die wil ons verbroederen, ons met de jonge veteranen, wij die tweeneenhalf à drie jaar altijd op elkaar aangewezen waren op elkaar in Indië, voor en achter kijken, altijd gespannen zijn, jongens verliezen daarzo, maar die lui die nou in dienst zitten, dat zijn beroepsmilitairen. Daar loopt ie mee weg, en het zijn de veteranen om mee te verbroederen. Die veteranen kijken ons nog niet eens aan. En we zitten een keer in het jaar, voor het elfde jaar was het nou, zitten we in de kerk, en dan krijgen we een maaltijd. Nou, ik voor mezelf ben van mening, nou, die maaltijd kan wat ik doorgemaakt heb en alle andere jongens, want ik praat niet alleen voor mezelf, ik moet ook voor die anderen praten, want die hebben het ook meegemaakt, en een hoop zijn er al niet meer. Nou, dat heb ik ook allemaal meegemaakt. Maar ze hebben er niks tegenover gezet. Ja, postnatale depressie, dat hebben ze van die Amerikanen, en ze halen ze uit die groepen die drie maanden op actie zijn, halen ze die gasten eruit, en zeggen ze: ze hebben een postnatale depressie. En ik dan, tweeneenhalf jaar, dertig maanden ben ik weggeweest, tien keer zoveel. Nou heb ik mijn lichaam schijnbaar mee, zei die dokter ook hoor, want daar ben ik niet groos op, daar heb ik geluk mee. In de oorlog ook, we waren doorzetters, doorzetters. Maar ik vind het zonde van die jongens, die daar allemaal eigenlijk voor niks gestorven zijn. Ja echt, ik heb er niks bij gewonnen, met dat hele Indië niet.

Drie uur geleden hebben ze gewoon die steden ingenomen, [onverstaanbaar], want Balkenende heb nog eens zo'n blunder gemaakt voor de televisie, had ie het over de Zeven Provinciën-mentaliteit, en daar hebben ze hem voor uitgelachen, echt waar, hoor, want dat was een blunder van Balkenende, want die mentaliteit was nog minder dan [onverstaanbaar].

I-1: Ja, dat is ook zo.

G: Maar ja, je ken der niks aan doen.

I-1: Het loopt zoals het loopt.

G: Ik ben gelukkig, ik ben geen drinker, ik heb niet gedronken in Indië, ook niet, wilde ik niet. Ik had een voorbeeld van mijn vader: mijn moeder moest de muntjes wegstoppen, want als ie rolletjes zat te tellen, geld zat te tellen, dan zat mijn moeder stiekum onder het kleedje, dat waren halfies en centen. Dan had ze nog wat voor d'r eigen om wat van te kopen, weet je wel.

I-2: Om eten te kopen?

G: Ja, als je dat dan hoort, dat zijn allemaal van die ouderwetse dingen natuurlijk. Ja, heb ik genoeg verteld?

I-1: Volgens mij wel. Heb jij nog aanvullingen?

[...]

I-1: Maar kunnen we het interview wat u betreft beëindigen of hebt u nog een belangrijk iets te vertellen, wat er in zou moeten of...

G: Nou, [denkt na], wat ik meemaak, [stilte], mijn leven is natuurlijk wel zwaar geweest, hè, en moeilijk maar ik heb het wel opgebracht natuurlijk en me verantwoordelijk gevoeld. Ik was getrouwd, ik had kindertjes, en dan vind ik: dan moet je de verantwoording ervoor nemen.

I-1: Ja, ben ik met u eens.

G: Maar hebt u nog vragen? Dan mag u vragen hoor.

I-2: U hebt heel veel verteld, heel hartelijk dank daarvoor mijnheer Blickman.

I-1: Dan beëindig ik dit interview.

Tijdsduiding interview/inhoudsopgave

00.00 – 1.27: Gezin, plaats waar geboren, achtergrond ouders

1.27 – 4.02: Grootouders

4.02 – 7.36: Jeugd

7.36 – 15.37: Lagere schooltijd tot twaalf jaar

15.37 – 17.34: Na lagere schoolperiode

17.34 – 27.09: Werk bij de Zilverfabriek

27-09 – 31.53: Na de Zilverfabriek

31.53 – 52.44: Op zoek naar eten in de oorlog en de Arbeidsdienst

52.44 – 57.50: Bevrijdingsfeesten waar hij zijn vrouw leert kennen

57.50 – 1.15.28: Dienstplicht Nederlands-Indië, krijgt daarna zijn baan niet meer terug en teleurstelling over de behandeling in Nederland

1.15.28 – 1.17.23: Nog veel meer uit Nederlands-Indië

1.17.23 – 1.22.33: Afgekeurd voor verdere dienstplicht en terugkomst in Nederland

1.22.33 – 1.40.00: Huwelijk, kinderen, arbeidsomstandigheden vrouw, werk man.